

Protocol

“Omgaan met gedrag”

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
1. VERANTWOORDING	4
2. DOEL	4
3. UITGANGSPUNT	5
4. START VAN HET SCHOOLJAAR	6
5. KANJERTRAINING	7
DE PETTEN	7
SMILEYPOSTER	9
AFSPRAKENPOSTER	9
MOTOR EN BENZINE: ALLES WAT AANDACHT KRIJGT, GROEIT	10
WAT DOEN WE ALS HET MIS GAAT EN HOE DOEN WE DAT?	11
DE ROL VAN LEERKRACHTEN, OUDERS EN DIRECTIE BIJ GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG	14
6. VOLGEN VAN LEERLINGGEDRAG EN MAKEN VAN WERKPLANNEN	18
7. ELKAAR AANSPREKEN OP GEDRAG	18
8. TOEZICHT IN EN OM DE SCHOOL	19
9. VOOR- TUSSEN- EN NASCHOOLSE OPVANG	19
10. OMGAAN MET PESTGEDRAG OP DE SINT BAVOSCHOOL	19
INLEIDING	19
WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN PLAGEN EN PESTEN?	19
PREVENTIEF	19
SIGNALEREN	20
11. SCHORSING EN VERWIJDERING	20
BIJLAGE 1 STAPPENPLAN GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG	21
BIJLAGE 2 AFSPRAKENLIJST BIJ ONGEWENST GEDRAG (VOORBEELD)	22

Inleiding

Goed onderwijs kunnen geven wordt door de Sint Bavo school gezien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van school en ouders. Om goed onderwijs te kunnen bieden is het belangrijk dat leraren, ouders en leerlingen respect voor elkaar hebben, open en eerlijk met elkaar communiceren en vertrouwen in elkaar hebben. Dat zorgt ervoor dat de school een veilige omgeving is voor iedereen en in het bijzonder voor de leerlingen van de Sint Bavo school.

Dit protocol vormt de basis voor een goed en veilig pedagogisch klimaat. Wij verwachten dat leerlingen, teamleden, ouders en anderen die bij de school betrokken zijn zich aan de gedragsafspraken houden en zich verantwoordelijk voelen elkaar aan te spreken wanneer deze afspraken niet worden nageleefd. Op deze wijze bieden wij veiligheid voor iedereen.

Onderdeel van dit protocol is de beschrijving van de manier waarop wij met pestgedrag omgaan. Wij zien pesten als een uiterst ongewenste vorm van gedrag. Met ons protocol omgaan met gedrag nemen wij een proactieve houding aan ten opzichte van pesten door het klassenklimaat zo goed en veilig mogelijk te krijgen. Mocht er desondanks gepest worden, dan handelen wij volgens ons protocol om ervoor te zorgen dat de school voor alle leerlingen weer een veilige omgeving wordt.

Dit protocol is in samenwerking met de cluster coördinator gedrag, oudergeleding MR, Kids2Ellens tot stand gekomen.

Het protocol is op in de MR besproken.

Namens het team van de Sint Bavo school,

Arjen Karelse, directeur Sint Bavo school, locatie Eemstraat

1. Verantwoording

Het gedragsbeleid zorgt ervoor dat alle leerkrachten en volwassenen in onze school op dezelfde wijze omgaan met het gedrag van leerlingen. Hierdoor is de aanpak effectiever dan wanneer iedere leraar een eigen aanpak heeft. Voor de leerlingen ontstaat door deze aanpak duidelijkheid, rust en een veilige leeromgeving om goed gedrag te kunnen leren in een positief schoolklimaat. Een positief pedagogisch klimaat in school stelt de leerlingen in staat zich op sociaal-emotioneel gebied te ontwikkelen en hierdoor optimale leerprestaties te realiseren. Voor ouders geeft dit beleid duidelijkheid over wat ze van de school mogen verwachten en wat wij als school van de ouders verwachten.

2. Doel

Wij hebben op de Sint Bavo school als doel dat de leerlingen zich veilig voelen op school, zowel op sociaal, fysiek als psychisch vlak.

Om die reden is het belangrijk dat leerlingen, leerkrachten, directie, Intern Begeleiders en ouders weten wat zij kunnen doen om onveilige situaties te voorkomen en hoe zij kunnen handelen als de situatie voor een leerling toch onveilig wordt.

3. Uitgangspunt

De school is bedoeld om te leren. Om te kunnen leren is het noodzakelijk dat een leerling zich veilig voelt op school. Als school zijn we actief bezig met het creëren van een veilige omgeving. Om een veilige schoolomgeving te kunnen bieden zijn wij, samen met de ouders, verantwoordelijk voor de opvoeding van onze leerlingen. Een goede opvoeding is gericht op fundamentele menselijke waarden, zoals liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid.

Ons uitgangspunt is dat wij te vertrouwen willen zijn en dat wij uitgaan van ieders goede bedoeling. Het is belangrijk dat ieder zichzelf kan zijn. Als we onszelf zijn, ons niet anders voordoen dan we zijn, zijn we te vertrouwen.

Samen met de ouders moeten wij als leerkrachten duidelijke leiders zijn voor de leerlingen, wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen. Wij laten ons niet bepalen door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. Wij zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken en door leerlingen te leren hoe zij zich horen te gedragen.

Wij geven het goede voorbeeld door respectvol met elkaar om te gaan, wij spreken respectvol over en met elkaar, ook over de leerlingen. Als zich een probleem voordoet of als we ons zorgen maken over een leerling, overleggen we samen en zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.

4. Start van het schooljaar

Bij de start van het schooljaar heeft de nieuwe leerkracht zicht op de rol die de diverse leerlingen in hun groep hebben. De rollen die de leerlingen hebben, worden overgedragen door de leerkracht van het vorige jaar. Door de overdracht kan de nieuwe leerkracht bewust gebruik maken van bijvoorbeeld de positieve leiders in een groep, om de toon te zetten in het nieuwe jaar. Naast de Kanjertraining maken we de eerste periode, tot de herfstvakantie, gebruik van lessen uit Grip op de groep. Grip op de groep gaat ervan uit dat, met name in de eerste acht weken van een schooljaar, de groep zich opnieuw gaat vormen met de nieuwe leerkracht.

Tijdens de informatieavond voor ouders aan het begin van het schooljaar, wordt informatie gegeven over de Kanjertraining.

Gewenst gedrag van leerlingen willen we erkennen en versterken door het geven van positieve feedback. Het gedrag van de leerling die positieve feedback krijgt wordt versterkt, maar door de feedback openlijk te geven, wordt ook het gedrag van andere leerlingen positief beïnvloedt. Er zijn veel verschillende manieren om gewenst gedrag te bekrachtigen. Het is belangrijk om manieren te gebruiken die leerlingen aanspreken. Voorbeelden van beloningssystemen zijn:

- Een positieve aantekening op het bord of op een beloningskaart
- Het geven van complimenten
- Leuke activiteiten doen als beloning
- Een tastbare beloning zoals een sticker

5. Kanjertraining

We bespreken en oefenen met gedrag door middel van de volgende materialen. Deze zijn van toepassing op de kinderen, maar net zo goed op ons als volwassenen. Omdat kinderen gedrag van ons nadoen, is het van belang dat wij (ouders en het team) het goede voorbeeld geven.

De petten

Om in gesprek te gaan over gedrag maken we vanuit de Kanjertraining gebruik van petjes met vier verschillende kleuren. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriendje van het kind. En laat het kind ook kind zijn. Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.	De witte pet is de pet van vertrouwen en jezelf zijn. Samen met de gele, rode en zwarte pet zie je dan...
Je kunt jezelf zijn in combinatie met de zwarte pet. De zwarte pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettig stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast de zwarte pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander. Ouders en leerkrachten laten met de wit- zwarte pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.	Wit en zwart • vertrouwen • duidelijk • doorzetter • leiderschap

De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relativerend, luchtig, handelt met levensvreugd. Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relativeren. Je toont optimisme en vrolijkheid.	Wit en rood • vertrouwen • vrolijk • humor • positief denken
Handelen we met de wit-gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig en vriendelijk, bescheiden. Voor ouders en leerkrachten betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.	Wit en geel • vertrouwen • vriendelijk • bescheiden • behulpzaam

Alle kleuren petten hebben hun valkuil wanneer de witte pet van vertrouwen wegvalt. Als we niet meer met vertrouwen naar elkaar of naar onszelf kijken, komen we terecht in wantrouwen. Bij de ene persoon of in de ene situatie uit dit zich in te krachtig gedrag (zwarte pet), bij een ander in te onderdanig angstig gedrag (gele pet) en bij een ander in clownesk meeloopgedrag (rode pet).

In klassen waar het vertrouwen wegvalt, ontstaat dit gedrag. De basis van vertrouwen moet dan weer worden teruggezet. Gelukkig blijken de meeste mensen dit graag te willen: we willen ons liever gedragen met witte pet dan zonder. We zijn 'de weg even kwijtgeraakt'.

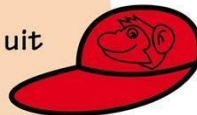
Het gaat mis als je niet doet als jezelf

Het gaat mis als we niet meer onszelf zijn, dan valt de witte pet weg.
Je doet dan zo:

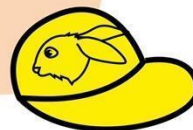
Ik schop, sla, duw, pest.

Ik maak vervelende grapjes, lach anderen uit en doe mee met de zwarte pet.

Ik doe zielig, zeg niks, kijk naar de grond.

In het aanspreken van kinderen gebruiken we pettentaal. Voorbeelden hiervan: “Welke pet heb je nu op? Hoe kun je de witte pet erbij opzetten?” “Ik zie een heleboel witte petten!” “Wil je te vertrouwen zijn? Doe dan als de witte pet.” De pettentaal helpt ons om zonder oordeel het kind op zijn gedrag aan te spreken.

Let op: we koppelen nooit een pet aan een kind. De petten gaan over gedrag, en gedrag kun je veranderen. Een kind doet als een rode pet op een moment, en is de rode pet niet.

In rollenspelen gebruiken we de petten om te oefenen met gedrag.

Smileyposter

Leerlingen

Welk gedrag willen we wel en niet op school? Waar ligt de grens? De smileyposter geeft hier handvatten voor. Wij willen kinderen leren om rekening met elkaar te houden. Let dus een beetje op de gevoelens van de mensen om je heen. Check even of de ander zich nog goed voelt bij jouw gedrag. Andersom geldt ook: het is jouw verantwoordelijkheid om aan te geven wanneer je je ergens niet prettig bij voelt. De meeste mensen bedoelen het goed, maar het gaat wel eens mis. Je helpt de ander door je grens aan te geven: “Ik vind het vervelend als je ... doet. Wil je dat anders doen?”

Leerkrachten, ouders en directie

De smileyposter is ook van toepassing op de volwassenen rondom de leerlingen. Wat mogen wij (school en ouders) van elkaar verwachten?

- Als we ons zorgen maken om een kind, dan overleggen we respectvol met de kinderen, ouders en de leerkracht. We geven elkaar feedback. Dat betekent dat we op het schoolplein of via internet niet slecht spreken over een ander: we gaan met die ander in gesprek. Kortom: We spreken met respect over en met elkaar.
- We zoeken een oplossing die goed is voor het kind, de klasgenoten, de ouders en de school.
- Soms bedoelt de ander iets goed, maar ervaar je het vervelend. We geven dan rustig onze grens, zodat de ander rekening met je kan houden.

Afsprakenposter

Als leidraad voor hoe wij op school met elkaar om willen gaan, gebruiken we de volgende vijf uitgangspunten van de Kanjertraining. Op school ziet u deze uitgangspunten op de kanjerafsprakenposters. De kleuren verwijzen naar de petten. Hieronder staan de posters zoals bedoeld voor de kleuters.

Motor en Benzine: alles wat aandacht krijgt, groeit

Leerlingen

Met de Kanjertraining leren we dat alles wat aandacht (benzine) krijgt groeit. Vervelend gedrag (motor) blijft doorgaan en krijgt status als kinderen meelachen en erbij staan. We maken kinderen bewust van de benzine die ze (vaak onbedoeld) geven aan gedrag dat niet prettig of storend is. Zo leren kinderen sociale verantwoordelijkheid te nemen en ervoor te kiezen om geen benzine te geven.

In onveilige klassen bekrachtigen kinderen elkaar in negatief, te stoer gedrag. Pas wanneer kinderen leren om geen benzine meer te geven, als de norm verandert, dan valt er geen winst (status, populariteit) meer te behalen met negatief gedrag.

Leerkracht

De leerkracht probeert in de klas benzine (aandacht) te geven aan positief gedrag. De leerkracht spreekt benzinegevers aan: "Geef maar geen benzine". Hierdoor krijgt negatief gedrag minder aandacht (benzine) van de leerkracht.

Ouders

Wat kunnen ouders thuis doen?

Bevraag uw kind eens of het benzine geeft in de klas. Soms klagen kinderen thuis over vervelend gedrag van een klasgenoot. Het komt geregeld voor dat kinderen onbedoeld zelf benzine blijken te geven aan dit gedrag. Dit kan door erom te lachen, door ernaar te kijken maar ook door te klagen ("oohhh, stil nou eens, nouou, hou nou op..."). Dit houdt onbedoeld het gedrag in stand.

Waar geeft u thuis benzine aan? Lacht u om storend gedrag van uw kind, dan zal uw kind hiermee doorgaan. Spreekt u alleen uw kind aan op negatief gedrag, dan zal uw kind daarmee aandacht vragen. Geef daarom veel complimenten en benoem dus gedrag wat u prettig vindt. Dan zal dat gedrag versterkt worden.

Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

Gedoe hoort erbij en is leerzaam

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept. Ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom: er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?

Fase 1: kind heeft last van een ander

Vuistregel van de Kanjertraining:

Jij zit in een klas met kinderen die te vertrouwen willen zijn. We leren kinderen om rustig aan te geven dat ze ergens last van hebben en te vragen of de ander wil stoppen.

Soms wordt een incident groter doordat kinderen het gedrag van een ander ervaren als pesten, en vervolgens agressief of klagerig reageren (richting klasgenoten, leerkracht, ouders). Klasgenoten, leerkrachten en ouders kunnen dit onbewust versterken, bijvoorbeeld door agressief gedrag goed te

keuren (“mep maar terug”), té veel medelijden te tonen of kwaad te spreken over het andere kind.
Tips voor leerkrachten en ouders:

- Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren. Richt je op de toekomst: “Willen jullie het oplossen? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?”
- Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Hoe doet u als u last heeft van iemand in uw gezin, familie, vriendenkring, buurt? Welke gedragsvoorbeelden krijgen kinderen van u?
- Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten. Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2: het storende gedrag gaat door

Vuistregel van de Kanjertraining: een motor kan niets beginnen, als het geen benzine krijgt. Wordt dus niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen, en ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders).

Vaak blijft het bij een incident, en is er géén sprake van structureel pesten.

Tips voor leerkrachten en ouders:

- Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag, en steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Laat u zich bepalen door negatieve personen in uw leven? Of besteedt u energie aan positieve zaken?
- Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat. Bespreek het verschil tussen klikken en om hulp vragen.
- Ook kinderen van wie u het misschien niet verwacht, kunnen doen als een rode of zwarte pet.
- Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft indien nodig de ouders daarbij.

- Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3: iemand wordt structureel lastiggevalen vanuit een machtspositie: pesten

Definitie pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, verbaal of fysiek), spreken we van pestproblematiek. Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Het gebeurt zonder kwade bedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig.

Pesten kan heel schadelijk zijn en daarom moeten we samen zorgen dat het snel stopt. Hierbij gaat het om duidelijk begrenzen van ongewenst gedrag (van alle partijen) en het herstellen van het vertrouwen. Omdat ieder pestgeval weer anders is, staan hieronder een aantal vuistregels die wij hanteren.

1. Denk aan alle rollen binnen het pesten.
 - a. Wij (het team en de ouders van het kind dat pest) keuren het pestgedrag af en er volgt een consequentie indien het doorgaat. Hierbij wordt pestgedrag omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas.
 - b. We leren kinderen verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen voor elkaar. We leren buitenstaanders (klasgenoten) het pestgedrag niet te bekrachtigen. Kinderen leren een goede vriend te zijn van de pester: help je vriend door hem weg te halen uit het pesten en met hem iets anders te gaan doen (anti-pestposter 2, in het digibordmateriaal). Als omstanders /buitenstaanders niet ingrijpen, stemmen ze impliciet in met pesten.
 - c. Kinderen die gepest worden oefenen om duidelijk hun grens aan te geven, geen benzine te geven, erbij weg te gaan en naar een maatje te gaan. Werkt het niet, dan ga je naar het aanwezige gezag.
 - d. Klasgenoten hebben allemaal maatjes. We leren kinderen hoe je een goed maatje kan zijn voor iemand die last heeft van een ander. Wees zelf te vertrouwen, geef geen benzine aan pestgedrag en ga samen iets anders doen.
2. Betrek de context.
 - a. Het betrekken van ouders bij de normvorming en het groepsproces is van groot belang, dit versterkt het WIJ-gevoel. Kinderen luisteren in de eerste plaats naar hun ouders. Ouders helpen hun kind door met vertrouwen te spreken over klasgenoten, ouders en de school.
 - b. De groepsnorm is van grote invloed op pesten. De groepsnorm moet zijn dat we onze eigen status/populariteit niet versterken op een manier die ten koste gaat van een ander. Deze groepsnorm wordt versterkt door te werken aan het onderling vertrouwen in de groep, zoals beschreven onder Wat doen we preventief en hoe doen we dat? We leggen de focus daarbij op:
 - Wat gaat er goed in de klas?
 - Wat willen we verbeteren in de klas?

- Welke kwaliteiten waarderen we bij elkaar?
- Wat wordt ons plan?
- Hoe kunnen we elkaar helpen?

c. Indien nodig, betrekken wij de wijkagent

3. We (team en ouders) letten op de manier waarop we dit doen. Onze leidraad:

- a. Wij willen dat iedereen zich veilig voelt op school. Er is daarom geen excuus voor wangedrag.
- b. We delen kinderen niet in in daders en slachtoffers. Pesten is een complex probleem waarbij daders en slachtoffer niet altijd te scheiden zijn en soms een en dezelfde persoon is. Kinderen worden niet in hun kracht gezet door ze te labelen als dader of slachtoffer. De 'dader' wordt dan negatief bekeken (met wantrouwen) en doet dan al snel iets fout in de ogen van anderen. Het 'slachtoffer' wordt dan als zwak bestempeld, en wordt niet aangesproken op zijn of haar (veer)kracht. Hoe dan wel:
- c. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- d. We blijven met respect spreken over en met elkaar.
- e. Wij (ouders en team) geven hierin het goede voorbeeld.

Wij kunnen ook de handvatten en tips gebruiken van Fase 1 en 2, zoals hierboven omschreven.

De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag

Wat is grensoverschrijdend gedrag?

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie en seksuele toenadering of –intimidatie. Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf, en is situationeel/ contextueel en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Toch zijn er wel wat vuistregels te creëren.

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is. De smileyposter geeft hiervoor een duidelijk kader: het moet goed zijn voor jou en de ander. We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

Fysieke veiligheid in gevaar?

Als een kind of ouder grensoverschrijdend gedrag vertoont, is het eerste wat van belang is: Is de fysieke veiligheid in het geding van de leerkracht, het kind of de omstanders?

Voorbeelden zijn: schaar gooien door de klas, met een mes dreigen, agressie, dreigen met een waakhond loslaten etc.

In dat geval gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, het is dan een kwestie van handelen en grenzen stellen. Veiligheid staat voorop. Een optie zou dan kunnen zijn dat de leerkracht met de hele klas de ruimte verlaat. De leerkracht stuurt een andere volwassene naar het kind toe om het kind tegen zichzelf te beschermen.

Het heeft altijd de voorkeur om van kinderen af te blijven als leerkracht. Indien er echter geen alternatief is, is het ook de plicht om in te grijpen om gevaar te voorkomen. Dus vechtende kinderen uit elkaar halen nadat je duidelijk hebt gezegd: Uit elkaar nu!

Denk bij schade ook aan herstelrecht:

Voorbeelden:

Fysiek iets aangedaan: knuffel geven

Iets stuk gemaakt: koop een nieuwe

Uitgescholden: excuusbrief schrijven

Weglopen: tijd inhalen

Racisme: werkstuk maken over tweede wereldoorlog

Bij fysieke onveiligheid is er altijd een nagesprek met de ouders van de leerling. Daarbij gaan we op zoek naar is hier sprake van onwil of onmacht? In beide gevallen verwachten we echter dat ouders het gedrag ondubbelzinnig afkeuren. Doen ouders dit niet, dan gaat deze leerling naar een andere klas tot de rust, veiligheid en het vertrouwen binnen de klas voldoende is hersteld. Zijn er aanwijzingen dat de leerling het gedrag in die klas ook zal laten zien, dan komen we in een situatie van schorsen c.q. verwijderen binnen de grenzen van de leerplichtwet. Hieronder wordt dit stap voor stap uitgelegd.

Onmacht versus Onwil

De Kanjertraining heeft als uitgangspunt dat kinderen zich niet willen misdragen, maar het gaat wel eens mis. Dat is niet erg, daar leren ze van. Toch zijn er soms kinderen die zich wel willen misdragen. We maken dan ook een onderscheid tussen onmacht en onwil in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag. In de bijlage Handvatten Grensoverschrijdend gedrag is stapsgewijs weergegeven hoe te reageren in beide gevallen.

Bij sommige kinderen is het moeilijk uit te maken of er sprake is van onmacht/onvermogen/beperking of onwil. De Kanjertraining is van mening dat hier een 'streng' onderscheid in moet worden gemaakt. Dit onderscheid zit door de hele Kanjertraining heen.

Onmacht

Kinderen die zich misdragen, maar dat niet willen, worden ondersteund en geleerd hoe zij zichzelf kunnen beheersen. Dat vindt plaats in samenwerking met de ouder(s) van deze leerling. Het kan zijn dat een kind het moeilijk heeft met zichzelf of met de omstandigheden waarin het verkeert. Maar desondanks probeert het kind er iets van te maken. Zo zijn er kinderen met onvermogen zoals autisme, ADHD, moeilijke (gezins)omstandigheden of andersoortige beperkingen die ondanks hun

onvermogen er alles aan doen om zich aanvaardbaar te gedragen. Dat het misgaat is niet erg. Het zijn leermomenten.

Wat helpt is:

- Met ouders en kinderen moet worden besproken dat onvermogen, beperkingen en omstandigheden geen vrijbrief zijn voor wangedrag. Ook dit kind moet leren zich fatsoenlijk te gedragen zodat klasgenoten zich veilig voelen. Wanneer ouders tegen hun kind blijven zeggen dat hij/zij er niks aan kan doen, dan krijgt het kind een vrijbrief om zich te misdragen. De inzet, de motivatie, de urgentie is nodig om het kind ander gedrag te leren.
- Een groot deel van kinderen met gedragsproblemen (75%) heeft moeite met het begrijpen van taal. Dit wordt vaak over het hoofd gezien. Pas je taalgebruik dus aan.
- Ouders en leerkrachten geven (op een rustig moment) inzicht in de gevolgen van het gedrag van het kind: “Als je zo doet, gebeurt er dit (kinderen willen niet meer met je omgaan/ kinderen worden bang van jou/we kunnen niet werken in de klas, dus je moet uit de klas”. Hierdoor raken kinderen gemotiveerd om anders te reageren. Het reguleren van emoties begint bij de motivatie.
- Ouders en leerkrachten stellen helpende vragen: “Wil jij je zo gedragen? Wil jij dat ik/wij jou zien als...? Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?”
- We geven duidelijke instructie welk gedrag we wel van het kind willen zien. Dus niet wat niet, maar vooral wat wel.
- Kind uit omgeving halen, soms juist bij leerkracht houden.
- Omstanders wegsturen.
- Kind blijft bij de leerkracht, 1 tot 6 weken, zie toelichting bij interventies op KanVAS
- Kind voorbereiden op nieuwe situaties voordat de hele klas instructie krijgt.
- Coachingsgerichte benadering: voordoen is nadoen, “je bent de moeite waard maar dit gedrag kan niet”, op zoek gaan naar de oorzaken/triggers, alternatieven bedenken en oefenen hoe je anders zou kunnen reageren
- Leerkracht en ouders vullen de vragenlijst in het Kanjer Volg- en adviessysteem (KanVAS) in. Samen met ouders kunnen we adviezen selecteren die uit het KanVAS komen en een plan van aanpak maken.

Individuele kinderen die sociaal vastlopen kunnen met hun ouders een ouder-kind training volgen. Ouders kunnen hiervoor kijken op www.kanjertraining.nl. Of ze kunnen worden doorverwezen naar specialistische hulp indien nodig.

Onwil

Heeft een kind de opvatting dat het zich niet fatsoenlijk wil gedragen en met niemand rekening wil houden, dan reageert de school grensstellend. Ouders worden betrokken bij het feit dat hun kind het verlangen heeft zich te willen misdragen. De mentaliteit van een kind is immers de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is cruciaal nu in het gesprek met de ouders expliciet te vragen:

- *Keurt u als ouder dit gedrag goed? Wilt u dat uw kind morgen weer zo reageert?*

Als ouders reageren vanuit "nee, maar...", waarin er een opsomming van redenen voor het gedrag komt, zal verwezen worden naar de Smileyposter, met de vraag of het de bedoeling is dat hun kind andere kinderen lastig valt. De meeste ouders willen dit niet.

De neiging ontstaat soms om alle omstandigheden rondom het kind te gaan aanpassen (beter toezicht, andere kinderen en de leerkracht moeten anders doen). Wanneer het echter om onwil gaat, kan de omgeving helemaal worden aangepast, maar wil het kind zich nog steeds niet fatsoenlijk gedragen. Vandaar deze bovenstaande vraag aan de ouders: Keurt u dit gedrag goed?

Als ouders daarop aangeven dat ze het gedrag afkeuren, dan moeten ouders dat duidelijk tegen hun kind zeggen.

School heeft de steun van ouders nodig om hun kind bij te sturen. In de praktijk blijkt:

- Kinderen die handelen uit onvermogen, zijn goed te corrigeren als hun ouders goed samenwerken met de leerkrachten.
- Kinderen die handelen uit onvermogen zijn moeilijk te corrigeren als hun ouders dat onvermogen als excuus voor vertoond wangedrag gebruiken.
- Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school.
- Kinderen die zich willen misdragen, zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden.

"Mijn kind mag slaan"

Wat als ouders een andere opvatting hebben over gedrag dan de school? Ouders vinden dat hun kind het recht heeft om agressief voor zichzelf op te komen. Het kind mag zich onfatsoenlijk gedragen ten koste van andere kinderen, leerkrachten, ouders of de school. Kortom, de rode kant van de smileyposter wordt goedgekeurd door de ouders.

De ouder wordt nu doorverwezen naar de directie. Deze maakt duidelijk:

- We hebben alle respect voor de regels die u thuis hanteert, daar bent u immers de baas
- Op school hebben wij aanvullende regels, deze bepalen wij.
- Indien u kiest voor onze school, moet u tegen uw kind zeggen dat hij zich op school aan de schoolregels moet houden.
- Wilt u ons helpen? Als alle kinderen voor zichzelf opkomen op de manier die u wenst, dan kan ik de veiligheid niet garanderen op school. Dat is mijn taak als directie.
- Als u niet wilt dat uw kind zich aan de schoolregels houdt, is er geen plek meer op deze school en moet u zoeken naar een school die beter aansluit bij uw wensen.

Tot die tijd wordt er een passende oplossing gezocht die recht doet aan de situatie. Het bestuur moet hierover geïnformeerd worden, zodat school rugdekking heeft.

Bijvoorbeeld:

- Contract opstellen met duidelijke afspraken
- Het kind wordt een of twee klassen hoger of lager geplaatst, in een “oefenklas”
- Het kind is slechts een beperkt aantal uren op school
- Feedbackoefeningen doen
- Consequenties bedenken wanneer leerling het leren belemmert. Bijv. kind wordt opgehaald door ouders als het zich misdraagt. School is immers een leerinstelling en geen opvang.
- Kind blijft bij de leerkracht, 1 tot 6 weken, zie toelichting bij interventies op KanVAS
- Schorsing binnen de grenzen van de leerplichtwet
- Plaatsing op een andere school

6. Volgen van leerlinggedrag en maken van werkplannen

De leerlingen worden in hun sociaal-emotionele ontwikkeling gevolgd. In de groepen 1 en 2 gebeurt dit middels observaties en deze worden twee keer per jaar geregistreerd in ons leerlingvolgsysteem voor de kleuters KIJK!

In de groepen 3 t/m 8 gebeurt dit middels observaties en deze worden twee keer per jaar geregistreerd in ons leerlingvolgsysteem voor sociaal-emotionele ontwikkeling die bij de Kanjertraining hoort: de KanVas-vragenlijst.

Vanaf groep 5 vullen de leerlingen jaarlijks ook een eigen vragenlijst in over hun sociale en emotionele ontwikkeling. Het invullen door de leerlingen gebeurt vanaf groep 5, omdat leerlingen dan in staat zijn om te reflecteren op hun eigen gedrag en welbevinden. De bevindingen van de leerlingen worden dan naast die van de leerkracht gelegd. Aanvullend kan, indien wenselijk, vanaf groep 4, een sociogram ingevuld worden.

In de leerling- en groepsbesprekingen die in het totaal vier keer per jaar worden gehouden door de leerkracht met de Intern Begeleider, wordt gemonitord hoe het met de individuele leerlingen en de groep op sociaal-emotioneel gebied gaat. De registraties in KIJK en KanVas spelen daar een belangrijke rol bij. Aan de hand van deze gesprekken wordt gekeken of het wenselijk is dat er interventies worden ingezet. Bij zorg rondom een leerling, worden de ouders benaderd.

Goed gedrag van leerlingen willen we handhaven en versterken. Preventie van ongewenst en/of probleemgedrag heeft de hoogste prioriteit. Leerlingen worden goed gevolgd in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en in alle groepen worden lessen gegeven uit de Kanjertraining. Snel ingrijpen wanneer een kind ongewenst en/of probleemgedrag laat zien, leidt ertoe dat bij gedragsproblemen in de beginfase goed kan worden opgetreden, waardoor ernstiger problematiek kan worden voorkomen.

Ook als leerlingen probleemgedrag vanuit een gediagnosticeerde stoornis laten zien, geven wij de ondersteuning die zij nodig hebben. Dit is vaak in samenwerking met externe deskundigen en ouders. Een stoornis is echter nooit een excuus voor probleemgedrag. Als door probleemgedrag van leerlingen de veiligheid van andere leerlingen of de leraren in het geding komt, zullen passende interventies aangeboden worden om de veilige situatie te herstellen.

7. Elkaar aanspreken op gedrag

Op de Sint Bavo school spreken we de leerlingen op eenduidige wijze aan op het gedrag. We vertellen duidelijk welk gedrag we van hem/haar verwachten. We benoemen het gewenste gedrag. We vertellen wat we zien of horen gebeuren, we vragen naar de bedoeling van het kind. Indien nodig volgt een persoonlijk gesprek tussen leerkracht en leerling. We eisen in het gesprek dat de leerling stopt met het ongewenste gedrag en benoemen nogmaals het gewenste gedrag.

Stopt het ongewenste gedrag niet, dan betrekken we ouders in de situatie. Met de ouders bespreken we wat ze van het gedrag van het kind vinden en hoe we er samen voor gaan zorgen dat het stopt. Er wordt een afsprakenlijst (zie bijlage 1) opgesteld met afspraken voor kind, leerkrachten, ouders en indien noodzakelijk de directeur. Er wordt een termijn afgesproken waarbinnen het gedrag veranderd moet zijn en er een evaluatie plaats zal vinden. School stelt de afsprakenlijst op en de ouder, leerkracht en leerling bespreken dit **gezamenlijk**. Deze afsprakenlijst wordt, om de betekenis kracht bij te zetten, ondertekend door **iedereen** die bij het gesprek is en opgeslagen in Parnassys. Wanneer het wenselijk is kan de directeur ook aanwezig zijn.

Als de ouders hieraan niet meewerken, wordt het gemeld bij de directie. Als na een gesprek bij de directie ouders nog niet akkoord gaan, volgt er een passende maatregel door de directie. Deze maatregel is afhankelijk van de situatie.

Volwassenen in en om de school spreken elkaar op respectvolle wijze en 1-op-1 aan op ongepast gedrag. Indien, na herhaald bespreken, het gedrag ongepast blijft wordt er melding gemaakt bij de directie en volgt er een persoonlijk gesprek tussen de directie en betrokkenen. Dit geldt voor alle volwassenen in onze school.

8. Toezicht in en om de school

Voor schooltijd staat er een pleinwacht op het schoolplein die controleert of elke leerling meteen na aankomst op school naar de klas gaat en niet buiten het schoolplein of op het schoolplein blijft staan. Tijdens de pauze surveilleren minstens twee leerkrachten op het plein. In de school houden alle leerkrachten toezicht op het naleven van afspraken door alle leerlingen. Als de leerlingen in de middagpauze buitenspelen wordt er door de overblijfskrachten toezicht gehouden op het plein.

9. Voor- Tussen- en Naschoolse Opvang

Op de Sint Bavo school organiseren de Kids2Ellens de VSO, TSO en NSO in school. Doordat dit in school is, is er een nauwe samenwerking tussen school en de Kids2Ellens.

Zij hanteren de gedragsafspraken zoals die in dit protocol staan omschreven, zodat er eenheid is in het handelen op alle momenten van de dag. Wanneer zij pestgedrag signaleren, nemen zij contact hierover op met groepsleerkracht van de leerlingen om wie het gaat. Ook bij een incident wordt dit teruggekoppeld naar de groepsleerkracht.

10. Omgaan met pestgedrag op de Sint Bavo school

Inleiding

In Hoofdstuk 5 wordt aangegeven hoe er binnen de Kanjertraining omgegaan wordt met pestgedrag. In dit hoofdstuk gaan we verder in op pestgedrag op school. Wat is het verschil tussen plagen en pesten en waar ligt de verantwoordelijkheid van school, ouders en leerlingen?

Wat is het verschil tussen plagen en pesten?

Iemand op het schoolplein een stevige duw geven kan plagen zijn, maar het kan net zo goed gaan om echt pestgedrag. We spreken over plagen wanneer leerlingen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag een uitnodigend karakter heeft om iets terug te geven vanuit een onschuldige sfeer. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen leren leerlingen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die ze later in hun leven van pas komt bij conflicthantering, waar iedereen in zijn leven mee te maken krijgt.

Preventief

Op de Sint Bavo school vinden we het aanleren van goed gedrag erg belangrijk. Ook het op een goede manier leren opkomen voor jezelf bespreken en oefenen we met regelmaat. Om een positief groepsklimaat te bevorderen werken we naast de Kanjertraining de eerste zes weken van het schooljaar met lessen uit Grip op de groep. Als er sprake van pestgedrag is in een groep, wordt de hele groep betrokken in de aanpak daarvan. Er wordt met name aandacht besteed aan de positieve rol die elke leerling in de groep kan spelen om pestgedrag te voorkomen en/of aan te pakken.

Signaleren

Er zijn een aantal signalen die erop kunnen wijzen dat een kind gepest wordt. Het lastige is dat die signalen niet altijd optreden, niet altijd zichtbaar zijn of andere oorzaken kunnen hebben. Bij twijfel gaan we in gesprek met het kind.

Signalen die kunnen wijzen op pestgedrag zijn:

- Het kind is stiller geworden.
- Het kind heeft ineens geen vriendjes of vriendinnetjes meer of het aantal neemt duidelijk af.
- Het kind “haat” ineens andere leerlingen of zegt dat de anderen hem “haten”.
- Het kind heeft last van buikpijn, hoofdpijn en andere (vage) klachten.
- Het kind wil ineens niet meer meedoen met gym of wil niet mee op schoolkamp.
- Het kind wil ineens niet meer met (bepaalde) andere leerlingen samenwerken.

Op de Sint Bavo school zijn er ook “luisterjuffen/meesters”, leerkrachten waar een leerling terecht kan om te praten als hem of haar iets dwars zit. Aan het begin van elk schooljaar stellen deze juffen/meesters zich aan de leerlingen voor en vertellen zij waarmee de leerlingen bij hen terecht kunnen.

Van zowel leerlingen, ouders, leerkrachten als overblijfskrachten verwachten we dat zij pestgedrag of vermoedens daarvan melden bij de leerkracht van de gepeste leerling. Iedere melding van pestgedrag behandelen we serieus. De desbetreffende leerkracht overlegt over het pesten met de aandachtsfunctionaris (AF). Er wordt onderzocht in hoeverre het pestgedrag schoolgerelateerd is.

De leerkracht zet, in overleg met de AF, het onderstaande “Stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag” in werking. Als het pestgedrag niet gerelateerd is aan de school, zullen we als school doorverwijzen.

11. Schorsing en verwijdering

Door de maatregelen zoals beschreven in het protocol, lukt het in bijna alle gevallen ongewenst gedrag niet te laten escaleren. In uitzonderlijke situaties is het echter toch noodzakelijk zwaardere maatregelen te treffen, we spreken dan van schorsing of zelfs verwijdering van een leerling. Schorsing en zeker verwijdering van leerlingen zijn ingrijpende maatregelen die niet snel toegepast worden. Toch worden indien noodzakelijk deze zware maatregelen getroffen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een procedure voor "Schorsing en Verwijdering". De schorsing en verwijdering van leerlingen is binnen de stichting Haarlem Schoten in een afzonderlijk protocol geregeld waarmee is ingestemd door de MR.

Bijlage 1 Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

1. De leerkracht benoemt het grensoverschrijdende gedrag:
"Ik zie dat...", "Ik hoor dat..."

En wat het met hem/haar/de klas doet (gevoel):
"Ik merk dat het ...", "Ik heb last van...", "Ik vind het storend dat..."

2. De leerkracht vraagt naar de bedoeling van dit gedrag:
"Is het je bedoeling om...?" of "Wil je echt ...?"

Nee -> "Fijn dat dacht ik al, stop er dan maar mee"
"Hoe ga je het de volgende keer anders doen?"
"Wat spreken we af?"

Ja -> "Meen je dat?"
"Blijf je hiermee doorgaan?"
VERBAZING TONEN

Bij **Ja**:

3. De leerkracht stapt over naar leiderstaal:
 - "Kijk me aan", ik wil dat je nu...", "Stoppen nu", "Hier geven ... (materiaal)"
 - "Je hebt nu de keus..."

Je luistert naar mij

Consequentie

Bijvoorbeeld:

- Dicht bij de leerkracht laten zitten
- "Ik spreek je straks... (na schooltijd/pauze)"
- Afkoelplek
- Uit de klas (eventueel hulp van collega/directie)
- Ouders bellen

4. In beide keuzes zal de leerkracht buiten lestijd een gesprek voeren met het kind.

De leerkracht vraagt nogmaals naar de **BEDOELING**:

- "Was het jouw bedoeling om ...?"
- "Ben je van plan om hiermee door te gaan?"

Onmacht

Nee, ik wil stoppen:

- Afspraken/plan maken
- Eventueel goedmaken/herstellen
- Ouders worden geïnformeerd

Onwil

Ja, ik wil doorgaan:

- Ouders worden gebeld voor een gesprek op school
- Kind uit de klas

Gesprek met ouders:

Keuren ouders het gedrag goed?

Nee

Hulp aanbieden
Passende plek indien nodig
Samen plan van aanpak maken
2 klassen hoger/lager
Kind dichtbij leerkracht

Nee, maar

Smileyposter
"Er is geen excuus voor wangedrag"
"Wilt u dat uw kind...?"

Ja

Grenzen school aangeven (Smileyposter)
Kind voorlopig uit de klas, bedenktijd ouders
Is dit de juiste school voor u?
Schorsen
Gedrag verandert niet? Vervangende school

Bijlage 2 Afsprakenlijst bij ongewenst gedrag (voorbeeld)

Naam: Piet Pietersen

Datum: 22 april 2016

Groep 5

Aanwezigen: Piet Pietersen

Klaas Pietersen, vader van Piet

....., directeur

..... leerkracht groep 5

Afspraken:

- Bij de gym zal juf zal de eerste 20 minuten aanwezig zijn en bij het omkleden.

Wanneer blijkt dat het niet goed gaat, zal hij de twee keer daarna niet meedoen met gym. Wanneer Piet op maandag denkt dat het niet gaat lukken bij de gym, gaat hij bij juf in de klas. Op vrijdag mag hij het dan inhalen met groep 6.

- Time-outplek in de groep is aan het tafeltje op de gang. Piet kan er zelf voor kiezen om rust te nemen op deze plek. Ook de juf kan ervoor kiezen dat hij daar gaat zitten als dat beter is voor hem.
- Time-outplek bij gym is in het kamertje van meester Roger. Piet kan er zelf voor kiezen om rust te nemen op deze plek. Ook de meester kan ervoor kiezen dat hij daar gaat zitten als dat beter is voor hem.
- Piet luistert naar juf/meester, ook naar andere leerkrachten b.v. op het plein of in de gang, en doet wat er wat hem gevraagd wordt. Als hij niet luistert of wegloopt, dan is de consequentie dat hij naar de juf of juf ... gaat. Als dit 3 keer of vaker per week gebeurt, dan komt er een gesprek met Piet, ouders en de juf.
- Als Piet de hele week goed luistert, is er een groot compliment op school en een beloning thuis (iets leuks doen).
- De afspraak op school is: 'Ik zorg ervoor dat een ander zich prettig en veilig voelt. Wanneer Piet zich daar goed aan houdt, zijn er complimenten. Wanneer hij dat niet doet (bijvoorbeeld door te zeggen

dat hij een kind of leerkracht gaat slaan), wordt Piet opgehaald en mag dan even niet op school komen. Juf (directeur) bespreekt dan met de ouders van Piet, wanneer hij weer naar school mag komen.

- De afspraak op school is: je houdt je handen bij jezelf. Als Piet zich daar goed aan houdt, zijn er complimenten. Bij schoppen en slaan, wordt Piet opgehaald en mag dan even niet op school komen. Juf (directeur) bespreekt dan met de ouders van Piet wanneer hij weer naar school mag komen.

Datum: 04-04-2016

Handtekening Piet:

Handtekening ouder:

Handtekening juf (directeur)

Handtekening juf.....

Hoofdstuk 5 is integraal overgenomen van de Kanjertraining.

Bibliografie

Stichting Kanjertraining Almere. (2019, mei). *Sociale Veiligheidsprotocol Kanjertraining*. Opgehaald van [scholenopdekaart.nl](https://www.scholenopdekaart.nl)